

מסורת הש"ס

(א) [נפס"ח: ממתימל], (ב) וְיָלַד אֶלָּא אֶפְרַיִם, (ג) לְעֵלֶיךָ לְקַטְלָהּ, (ד) וְיָלַד לָקָן כִּי אֶחָדָה נִמְשָׁה בְּשֵׁמֹתַי, (ה) זִימָה לָהּ, (ו) נִמְסוּ טוֹ, (ז) אֶשְׁכַּח קִטּוֹ, טוֹכִיהָ עַבְדֵי מִרְיָם טוֹ, מִסּוּמָה טוֹ, (ח) מִסּוּמָה טוֹ, (ט) וְיִקְרָא יְדֵי, יֵלֶקֶת שֵׁלָה וְיִקְרָא וְכוּי, כִּלְיֵל כִּשְׂיֵל, (ס) מִרְיָם טוֹ, (סו) כִּסְיָא טַפְסָה, דְשֵׁלָה,

תורה אור השלם

1. פי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עין או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח ארץ על הבנים; וברם כב וימא: 2. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארבת ימיה; וברם כב וימא: 3. וכבש הפטור את בגדיו וגלח את פלג שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל הפתחה וישב מחוץ לאגרו; שבעת ימים; ויקרא יח 4. לא תעשק את רעך ולא תגול את תלך; פלעת שפיר אתך עד בקר; ויקרא יט 5. ויהי כי חטאת ואשם והשיב את הגולת אשר גול את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אהו או את האבדה אשר מָצָא; ויקרא כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' חיפכא אין סס אלא אפרוח אחר: (ב) שם ומאי אולמיה:

הגהות מהר"ב

א) גמ' מהו דמימא כיון דאסור בתשמיש המטה. ב) ע"י מיר דף נח ע"ז בתוס' ד"ה ה"ק וכו' ועי' ש"ב כ"ה ד"ה כ"ה כסס סוגין ליתמי לית ועשה וי' ע' דכאן נאמר רק מדחית עשה: [ב] ה"ה ד"ה לא לריכא דעבר וסקילה דלא עבריה וכו'.

ב) ע"י ע' דכיהם בינן משמע כלל י"ב דף פג ע"ה:

שילוח הקן

ליתני רובדי אילן. אע"ג דמריא לרביה וכ"ש מעופפת: ה"ג א"כ ליתכזב והאם רובצת עליהן: לאקושי אפרוחין לניזים. למפטור מפריחיה: וניזים לאפרוחיה. למפטור מנזרות. ועל כרחק קן מ"מ לרבות זיכה אחת ואפרוחים וניזים רבים זכור קנים: בתנ"י נטל את הביצים והא"כ חזרה האם עליהם פטור משלח. דכיון דנטל את הביצים הוה ליה קן מוּמָן: גמ' ואימא. תשלח לאתויי עוד פעם שניה ומו לא: א"ל שלח לעולם משמע. ורזוי דמשלח להכי הוה דלמא: אין לי לרכיך שלוח אלא לדבר הרשות: לדבר מלוה. כגון קן יולדת וטהרת מנזרע מנין ת"ל תשלח: הא לאו הכי ה"א לדבר מלוה. לא זעי שלוח והא שלוח עשה ול"ת הוה תשלח ולא תקח ואין עשה של ולקח למטרה: דוחה את שניהם: לא לריכא דעבר וסקילה. ואשמועינן לחזור ומשלח ואי לא רבי דבר מלוה ה"א דהיכא דעבר ונטלה דכבר עבר על לאו דלא תקח מו לא קאי כזאפיה עשה דטהרת מנזרע אלא עשה דשלוח דלכתי צעמוד ושלח קאי ואימא לידחיה. ולקמן פריך מאי אולמיה דעשה דמנזרע מעשה דשילוח דנימא דנידחיה דלצטרך לרזוי: דלאו עבריה. הללו כבר עבר עליה: בניחא למאן דפני. בזמנת מכות (דף טו.). קיימו ולא קיימו. כל מנות לית שיש בה קום עשה כגון זה שניתק הלאו לעשה דמשמע לא תקח ואם לקחה קיים עשה שבה כשהמרו זו לא תקח ולקחה ושלחה כהן כדי דבור של התראה פטור ואע"פ שעבר על לא תקח דלכך נתקו לעשה לומר אם עברת על אזהרה זו עשה זה והפטור דקיי"ל) מ"כ דכדור דמי כי עבר על התראה חייב אפילו שלחה אחר זמן הכה נמי איכא למימר עבריה ללא משלקחה ולא שלחה והשמה עשה הוה דליכא ס"ד אמיינא ליתי עשה ולידחי עשה להכי איצטרך קרא: אלא למאן דפני צטלו ולא צטלו. צטל עשה שבה לגמרי שאין יכול לקיימו עוד כגון שחטת חייב לא צטל עשה שבה כל זמן שלא שחטה אע"פ שלא שחטה מיד כשהמרו זו פטור וה"נ כל זמן שלא שחטה לא עבריה ללאו דצעמוד ושלח והפטור קאי ואכתי לאו ועשה הוה ולא זעי קרא כלל לדבר מלוה ואנא ידענא דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: ומו לרבי יהודה דאמר. בזמנא לוקה ואינו משלח ואמר לקמן דהיינו טעמא דרבי יהודה דקסבר שלח מעיקרא משמע כלומר לא תקח האם אבל כשתמנאנה שלחה ואם לקחה לא קאמר קרא דלשלחה הוה מו ליכא לאוקמא כשעבר ונטלה דהא אפילו לדבר הרשות עשה ליכא ולא זעי שילוח דכיון דנטלה עבריה ללאו ועשה דלאו צעמוד ושלח קאי דהא לא עבריה ללאו ואי נמי לא משלחה מו ליכא לאו דהא כבר לקחה דביתר ומו לא קרינא זיה לא תקח ועשה איכא וס"ד ליתי עשה דמנזרע ולידחיה להכי איצטרך קרא: ומאי אולמיה. דעשה דמנזרע מעשה דשלוח דמיסך אדחיה דנחיה: ימא וכל המים. פרשת סוטה יש בה הזכרות הרבה כתובות: אסור בתשמיש המטה. כמאן דאמר דצוועד קטן (דף יא.) ימי ספירו וקל וחומר לימי חלוטו: אהלו זו אשמו. שזבו לכס לאהליס [דגריס ה] לנשותיהם שאסרתיהם לכס ואמרתיה אל תגשו אל אשה (שמות יט.) בתנ"י טעמא דרבי יהודה דלוקה מפרש בגמרא: ואינו משלח. דליסור דעבד עבד: אין לוקין עליו. דלהכי נתקו לעשה לומר אם עבר על הלאו יעשה זאת ויגול לא תקח האם ואם לקח שלח תשלח: וה כלל וכו' אין לוקין עליו. אלא אם כן לא קיימו מו כדי דבור למאן דמי קיימו ולא קיימו אלא משלח מו כדי דבור ואינו לוקה ואינו משלח ולא זעי שישחוט אותה ואי לא לא לקי: גמ' צעלמא. כגון לא תגזול והשיב את הגזלה דהתם ליכא למימר קודם גזילה משמע דאם לא גזל מה ישיב: שלח מעיקרא משמע. הכי קאמר קרא לא תקח האם אבל מה יש עליך לעשות כשתמנא קן שלח תשלח את האם ואין כאן ניתק לעשה אלא עברת עשה ולא תעשה מפני שעשה קדם: והשיב את הגולה. אף על פי שכתוב אחרון דפרשה על כרחק לאו שניתק לעשה הוה שאין השבה קודם גזילה וכשגול עבר על לא תגזול נמנא העשה נצטווה לאחר גזילה:

פרק שנים עשר חולין

לא צריבא דעבר ושקליה דלאו עבריה כו'. מכאן קשה לפי ריב"א צפ' אלו עוברין (פסחים דף מו.) דאמר אחריהם לא ליחייב הואיל וחזי לכסויי זהו דס פכור והקשה והא יוס טוב עשה ולא תעשה הוה ומיך דנהי ללא דמי מיהו אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא ללא דמי היינו משום עשה אבל הלאו כמאן דליתיה דעשה דמי ליה והכא משמע דכל זמן ללא עבר וסקלה איכא עשה ולא תעשה וצריך לומר לפירוש שמה דוקא לענין דלא לקי על אותו לאו אבל לא מדחי ליה לגמרי: אף

מוסף רש"י

פטור מלשלח. דהא כיון דזכר זה מוּמָן קרינא צפו (דגיל קדש). קיימו ולא קיימו. בלאו היתק לעשה. קיים את העשה פטור, לא קיימו חייב. שבעה מקומו של לאו הוה ואין הלאו מלי צביטול העשה. משמעה שעבר הלאו נגמר, אבל העשה יתן לעקור המלקות ולשיבא לביד או קיים העשה יפטר או ילקח (מכות טו.). בטלו ולא בטלו. צטל את העשה חייב על הלאו, לא צטל את העשה פטור, שהלאו מלי צביטול העשה ואינו נגמר עד שיצטל את העשה צריכ צביטול עולם שלח יוכל להקיים עוד (שם). שמו של הקב"ה. שבת גמילה יתן ה' אוקן וגו', דכתיב וכתב את כל האלות האלה וגו' (סוכה ג.). ימחה על המים. דכתיב בסוטה ומחה אל מי המרים והכנה הזכרות דפרשה ופ"ה כתיב ומחה (מכות יא.) צבוק את המטוה ואם טוהיה היא היא שלט צייה (סוכה שם). לוקה ואינו משלח. קסבר שלח מעיקרא משמע, לא תקח האם אלא שלחה קודם לקוחה, ואע"ג דכתיב צטר לא למימנא דלא לקחת שלח ומיהו לאו שיתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה הוה (מכות טו.) ובעי"ז שם טו.). משלח ואינו לוקה. קסבר שלח אחר לא תקח משמע דכתיב, והוה ליה ניתק לעשה ואם לקחת שלח (שם וסו.)

רבי

ללאו דצעמוד ושלח והפטור קאי ואכתי לאו ועשה הוה ולא זעי קרא כלל לדבר מלוה ואנא ידענא דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: ומו לרבי יהודה דאמר. בזמנא לוקה ואינו משלח ואמר לקמן דהיינו טעמא דרבי יהודה דקסבר שלח מעיקרא משמע כלומר לא תקח האם אבל כשתמנאנה שלחה ואם לקחה לא קאמר קרא דלשלחה הוה מו ליכא לאוקמא כשעבר ונטלה דהא אפילו לדבר הרשות עשה ליכא ולא זעי שילוח דכיון דנטלה עבריה ללאו ועשה דלאו צעמוד ושלח קאי דהא לא עבריה ללאו ואי נמי לא משלחה מו ליכא לאו דהא כבר לקחה דביתר ומו לא קרינא זיה לא תקח ועשה איכא וס"ד ליתי עשה דמנזרע ולידחיה להכי איצטרך קרא: ומאי אולמיה. דעשה דמנזרע מעשה דשלוח דמיסך אדחיה דנחיה: ימא וכל המים. פרשת סוטה יש בה הזכרות הרבה כתובות: אסור בתשמיש המטה. כמאן דאמר דצוועד קטן (דף יא.) ימי ספירו וקל וחומר לימי חלוטו: אהלו זו אשמו. שזבו לכס לאהליס [דגריס ה] לנשותיהם שאסרתיהם לכס ואמרתיה אל תגשו אל אשה (שמות יט.) בתנ"י טעמא דרבי יהודה דלוקה מפרש בגמרא: ואינו משלח. דליסור דעבד עבד: אין לוקין עליו. דלהכי נתקו לעשה לומר אם עבר על הלאו יעשה זאת ויגול לא תקח האם ואם לקח שלח תשלח: וה כלל וכו' אין לוקין עליו. אלא אם כן לא קיימו מו כדי דבור למאן דמי קיימו ולא קיימו אלא משלח מו כדי דבור ואינו לוקה ואינו משלח ולא זעי שישחוט אותה ואי לא לא לקי: גמ' צעלמא. כגון לא תגזול והשיב את הגזלה דהתם ליכא למימר קודם גזילה משמע דאם לא גזל מה ישיב: שלח מעיקרא משמע. הכי קאמר קרא לא תקח האם אבל מה יש עליך לעשות כשתמנא קן שלח תשלח את האם ואין כאן ניתק לעשה אלא עברת עשה ולא תעשה מפני שעשה קדם: והשיב את הגולה. אף על פי שכתוב אחרון דפרשה על כרחק לאו שניתק לעשה הוה שאין השבה קודם גזילה וכשגול עבר על לא תגזול נמנא העשה נצטווה לאחר גזילה:

רבי

עין משפט

כא א ב ג מיי פ"ג מהל' שמיטה ה"ה ה' א סמג ששן ה' טו"ע י"ד ס' ר"כ ספ"ק ה': כו ד מיי פ"ח מהל' טומאת לרעת ה"ה ה': כז ה מיי פ"ג מהל' כו ה מיי פ"ג מהל' שמיטה ה"ה א וע"ש סמג ששן ה' טו"ע י"ד ס' ר"כ ספ"ק ה': כח ו מיי פ"ח מהל' טומאת ה"ה ה':

מוסף רש"י

פטור מלשלח. דהא כיון דזכר זה מוּמָן קרינא צפו (דגיל קדש). קיימו ולא קיימו. בלאו היתק לעשה. קיים את העשה פטור, לא קיימו חייב. שבעה מקומו של לאו הוה ואין הלאו מלי צביטול העשה. משמעה שעבר הלאו נגמר, אבל העשה יתן לעקור המלקות ולשיבא לביד או קיים העשה יפטר או ילקח (מכות טו.). בטלו ולא בטלו. צטל את העשה חייב על הלאו, לא צטל את העשה פטור, שהלאו מלי צביטול העשה ואינו נגמר עד שיצטל את העשה צריכ צביטול עולם שלח יוכל להקיים עוד (שם). שמו של הקב"ה. שבת גמילה יתן ה' אוקן וגו', דכתיב וכתב את כל האלות האלה וגו' (סוכה ג.). ימחה על המים. דכתיב בסוטה ומחה אל מי המרים והכנה הזכרות דפרשה ופ"ה כתיב ומחה (מכות יא.) צבוק את המטוה ואם טוהיה היא היא שלט צייה (סוכה שם). לוקה ואינו משלח. קסבר שלח מעיקרא משמע, לא תקח האם אלא שלחה קודם לקוחה, ואע"ג דכתיב צטר לא למימנא דלא לקחת שלח ומיהו לאו שיתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה הוה (מכות טו.) ובעי"ז שם טו.). משלח ואינו לוקה. קסבר שלח אחר לא תקח משמע דכתיב, והוה ליה ניתק לעשה ואם לקחת שלח (שם וסו.)

רבי

ללאו דצעמוד ושלח והפטור קאי ואכתי לאו ועשה הוה ולא זעי קרא כלל לדבר מלוה ואנא ידענא דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: ומו לרבי יהודה דאמר. בזמנא לוקה ואינו משלח ואמר לקמן דהיינו טעמא דרבי יהודה דקסבר שלח מעיקרא משמע כלומר לא תקח האם אבל כשתמנאנה שלחה ואם לקחה לא קאמר קרא דלשלחה הוה מו ליכא לאוקמא כשעבר ונטלה דהא אפילו לדבר הרשות עשה ליכא ולא זעי שילוח דכיון דנטלה עבריה ללאו ועשה דלאו צעמוד ושלח קאי דהא לא עבריה ללאו ואי נמי לא משלחה מו ליכא לאו דהא כבר לקחה דביתר ומו לא קרינא זיה לא תקח ועשה איכא וס"ד ליתי עשה דמנזרע ולידחיה להכי איצטרך קרא: ומאי אולמיה. דעשה דמנזרע מעשה דשלוח דמיסך אדחיה דנחיה: ימא וכל המים. פרשת סוטה יש בה הזכרות הרבה כתובות: אסור בתשמיש המטה. כמאן דאמר דצוועד קטן (דף יא.) ימי ספירו וקל וחומר לימי חלוטו: אהלו זו אשמו. שזבו לכס לאהליס [דגריס ה] לנשותיהם שאסרתיהם לכס ואמרתיה אל תגשו אל אשה (שמות יט.) בתנ"י טעמא דרבי יהודה דלוקה מפרש בגמרא: ואינו משלח. דליסור דעבד עבד: אין לוקין עליו. דלהכי נתקו לעשה לומר אם עבר על הלאו יעשה זאת ויגול לא תקח האם ואם לקח שלח תשלח: וה כלל וכו' אין לוקין עליו. אלא אם כן לא קיימו מו כדי דבור למאן דמי קיימו ולא קיימו אלא משלח מו כדי דבור ואינו לוקה ואינו משלח ולא זעי שישחוט אותה ואי לא לא לקי: גמ' צעלמא. כגון לא תגזול והשיב את הגזלה דהתם ליכא למימר קודם גזילה משמע דאם לא גזל מה ישיב: שלח מעיקרא משמע. הכי קאמר קרא לא תקח האם אבל מה יש עליך לעשות כשתמנא קן שלח תשלח את האם ואין כאן ניתק לעשה אלא עברת עשה ולא תעשה מפני שעשה קדם: והשיב את הגולה. אף על פי שכתוב אחרון דפרשה על כרחק לאו שניתק לעשה הוה שאין השבה קודם גזילה וכשגול עבר על לא תגזול נמנא העשה נצטווה לאחר גזילה:

רבי